

L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ AL BAIX LLOBREGAT

Quantificar la població en una època preestadística és sempre una tasca complexa i arriscada, ja que comporta la utilització d'uns indicadors que no han estat concebuts pròpiament per al recompte dels habitants. A l'època dels Àustria, els indicadors que es disposa per a conèixer la població del Baix Llobregat són, d'una banda, els que s'extreuen del buidatge dels registres parroquials —el creixement vegetatiu i l'anàlisi de les llibretes de compliment pasqual—, i d'altra, les fonts de caràcter fiscal com fogatges, censos i altres recomptes veïnals¹. Aquesta documentació ha permès a demògrafs i a historiadors, com Josep Iglésies, Jordi Nadal o Pierre Vilar —entre d'altres—, elaborar hipòtesis sobre l'evolució de la població per al conjunt del Principat. És, en aquest context, que es pretén comparar els resultats que hom obté per a Catalunya i a d'altres indrets de la península Ibèrica amb els que s'aconsegueixen a la comarca del Baix Llobregat, observant les divergències o les similituds de les respectives tendències. En els apartats posteriors s'ofereix una anàlisi dels recomptes fiscals més fiables —respecte al Baix Llobregat—, un examen detallat del saldo vegetatiu comarcal i un estudi local de l'evolució de la població, parròquia per parròquia, a partir de les dades dels recomptes, del moviment natural i de les llibretes de compliment pasqual conservades.

LA POBLACIÓ "CENSADA"

Els recomptes consultats per a l'estudi de l'evolució de la població del Baix Llobregat a l'època dels Àustria han estat tres: el cens de 1497, el fogatge de 1553 i la numeració de 1716/19. S'ha descartat i menystingut el fogatge de 1515, ja que no oferia prou dades significatives per al conjunt de la comarca. Aquest recompte "incomplet" de 1515 presentaria una població per a Catalunya de 66.489 focs² —332.445 habitants si s'aplica el coeficient multiplicador 5—. Antonio Luque³ presenta unes dades sobre aquest fogatge que evidencien múltiples omissions —manquen els focs de les parròquies d'Abrera, Castelldefels,

¹ Tal com s'ha dit a les pàgines 21-22 del present estudi.

² IGLÉSIES, JOSEP: *Distribució comarcal...*, 1957, p. 6.

³ LUQUE, ANTONIO: "Una aproximació a les realitats demogràfiques (s. XV-XVIII)" dins Antonio Luque i altres, *Coneguem la història de la vila...*, 1986, p. 56.

Collbató, Esparreguera, Gavà, Pallejà, Sant Andreu de la Barca, Sant Climent i Sant Esteve Sesrovires— i clares contradiccions⁴, respecte als resultats que es donen per al Baix Llobregat⁵. Fins i tot, el propi Josep Iglésies afirma que d'aquest recompte fiscal manquen, si més no, 3.918 focs, per al total de Catalunya⁶. Heus aquí els motius pels quals s'ha pres el determini d'endarrerir l'inici de l'anàlisi dels recomptes a l'any 1497⁷ —cens que, per a la comarca, es conserva en bon estat i del qual, sovint hom en parla—. Per al segle XVI, doncs, l'evolució de la població, caldria observar-la entre 1497 i 1553⁸. Per contra, entre 1553 i 1716 no s'ha trobat cap recompte de població que ofereixi prou garanties per poder-lo contrastar. En concret, per al segle XVII, no hi ha cap fogatge que reculli les dades del Baix Llobregat, tot i que Antoni Pladevall ha treballat un cens de 1626 per al bisbat de Vic⁹. Per extensió, i emprant el coeficient de creixement que s'obté d'aquest document i el fogatge de 1553, s'obtindria, per a Catalunya, una població que fluctuaria entre 500.000 i 600.000 habitants. Aplicat aquest coeficient al Baix Llobregat, s'observaria una població aproximada de 10.000 habitants —2.026 focs—, quan en el 1553, la població seria de 5.745 habitants —d'un total de 1.149 focs (sumats tots els pobles que Josep Iglésies considera Baix Llobregat i alguns dels que associa amb el Barcelonès, com Sant Just Desvern i Esplugues)—. Es produiria, doncs, un creixement del 76% en 73 anys. Aquestes dades, però, cal no oblidar que provenen d'una estimació aproximativa i, que no serà fins 1716, que s'obtindran resultats més fiables, a partir de la numeració de 1716/19¹⁰. S'ha decidit obviar, també, el recompte de Josep Aparici, tal com ja s'ha argumentat, donat que la seva fiabilitat és força dubtosa, presenta buits i, a més, s'ometen poblacions de la comarca.

En un altre sentit, cal anar amb precaució a l'hora d'utilitzar els fogatges com a recomptes de població, ja que presenten una problemàtica especial que es deu, fonamentalment, a quatre aspectes:

- 1) Són confeccionats de forma rudimentària i poc fiable.
- 2) Són elaborats per motius fiscals —l'objectiu era que la població pagués els impostos, per la qual cosa seria habitual el fet de l'ocultació—.

⁴ És impossible que al Papiol només hi hagi dos focs.

⁵ IGLÉSIES, JOSEP: *Distribució comarcal...*, 1957, p. 5, quantifica un total de 996 focs per al conjunt de la comarca, ometent Sant Just i Esplugues; mentre que Antonio Luque enregistra només 776, malgrat que a la suma total de focs hi apareguin 996 ["Una aproximació..." dins Antonio Luque i altres, *Coneguem...*, 1986, p. 56-57].

⁶ IGLÉSIES, Josep: *Distribució comarcal...*, 1957, p. 4.

⁷ IGLÉSIES, Josep: *El fogatge de 1497...*, 1991.

ACA, RP, A.403.

⁸ IGLÉSIES, Josep: *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*, dos volums, 1979.

ACA, RP, 2598 i 2599.

⁹ PLADEVALL, Antoni: *Un cens general de Catalunya...*, 1975.

¹⁰ IGLÉSIES, Josep: *Estadístiques de població...*, 1974. Es tracta de la "Cathaluña numerada en sos termes, en sas casas y personas. Any 1719" que malgrat dugui la data de 1719, s'estima que el cens es realitzà al 1716, a l'enquesta cadastral. La data de 1719 seria la de la còpia que s'ha treballat.

3) Els exemplars que es conserven són còpies, que sovint evidencien procediments contradictoris, a més de presentar buits o llacunes i mancar relacions, pobles i zones senceres.

4) El que es quantifica són focs o cases –amb l'afegit de trobar un índex multiplicador adient per a calcular el nombre d'habitants¹¹.

Respecte a aquest darrer punt, i sense entrar en cap tipus de polèmica, s'ha pres el determini de validar el nombre de focs que presenten els documents i aplicar el coeficient multiplicador 5, ja que, tal com argumenta Jaume Dantí¹², per als indrets eminentment agrícoles, el nombre de fills acostuma a ser més elevat que a les zones urbanes.

La Taula V (Evolució de la població del Baix Llobregat) reproduïx les dades de la població al Baix Llobregat des de 1368 fins a 1787. Tanmateix, i per tal de centrar-nos dins del període estudiat (l'època dels Àustria es delimita en aquest llibre, d'una banda, pel nomenament de Carles d'Habsburg, com hereu de la Corona Hispànica al gener de 1516, i, d'altra banda, per la caiguda de Barcelona a mans de Felip de Borbó, a la Guerra de Successió –setembre de 1714–), s'ha elaborat una altra taula amb les dades dels fogatges de 1497, 1553 i 1716 (Taula VI: increment acumulatiu de la població al Baix Llobregat). A partir de les xifres de focs, cases i persones, s'han calculat els increments acumulatius parcials i per a tot el període i el percentatge de creixement total de la població, entre 1497 i 1716. L'anàlisi dels resultats permet comprovar que la població de la comarca presenta un increment anual acumulatiu¹³, per a tot el període, del 0,3%; el nombre de focs passa de 972 –a finals del segle XV– a 1.993 –a la segona dècada del segle XVIII–; és a dir, que la població estimada augmentaria de 4.860 a 9.413 persones, un increment de 4.553 habitants en 219 anys, gairebé el 94% de creixement absolut. Aquest últim percentatge pot semblar prou elevat per a una població d'Antic Règim, però cal no oblidar que l'interval estudiat abasta més de dos segles, la qual cosa ens porta a afirmar que el creixement de la població és moderat, al període dels Àustria, si més no, a partir de les dades que subministren els recomptes fiscals. Es tractaria d'un quasi estancament demogràfic de llarga durada, tot i comptar amb l'arribada de francesos i occitans fins a mitjan segle XVII. Entre 1497 i 1716, s'observa que els pobles que més

¹¹ Cal dir que mentre Ángel García [*Desarrollo y crisis del Antiguo Régimen en Castilla la Vieja. Economía y sociedad en tierras de Segovia de 1500 a 1814*, 1986, p. 45] parla d'un coeficient 3,75; Jordi Nadal [*Bautismos, desposorios y entierros...*, 1992, p. 249-261] ens dóna les seves xifres aplicant-hi el multiplicador 4 per al conjunt del territori espanyol, tret del llevant on hi atribueix el valor 4,5; Pierre Vilar [*Catalunya dins l'Espanya Moderna...*, vol. II, 1986, p. 229-239] i Pere Molas [*Manual de Historia de España...*, 1988, p. 22-23] es decanten pel coeficient 5 per contemplar la població flotant, i, fins i tot, Alfredo Alvar [*Demografía y sociedad en la España de los Austrias*, 1996, p. 10-11] parla d'aplicar el coeficient 6.

¹² DANTÍ, JAUME: *Granollers i comarca...*, 1981, p. 19.

¹³ S'ha emprat la fórmula de l'interès compost per obtenir l'increment acumulatiu.

Taula V: Evolució de la població del Baix Llobregat

POBLACIONS DEL BAIX LLOBREGAT	1368	1380	1497	1515	1553	1708	1716		1719		1787
	Focs	focs	focs	focs	Focs	focs	Cases	Persones	Cases	habitants	habitants
Abrera	-	-	13	-	18	-	36	136	28	136	225
Begues	57	66	17	19	20	26	26	169	25	169	450
Castelldefels	42	31	36	33	30	46	54	187	40	187	576
Castellví	-	-	6	5	6	19	19	93	19	39	188
Cervelló La Palma Vallirana	177	171	12	20	16	44	44	190	44	190	559
	14	13	6	6	7	***	***	***	***	***	***
	25	20	26	-	11	19	19	118	19	118	261
Collbató	42	32	20	24	19	43	30	97	31	97	212
Corbera de Llobregat Sant Ponç	65	30	23	24	25	45	43	136	43	136	348
	7	-	-	-	-	7	5	39	9	39	47
Cornellà de Llobregat	25	46	35	32	22	27	34	189	34	189	834
Esparreguera	86	51	57	-	125	312	230	1.134	245	1.134	2.705
Esplugues	17	17	19	17	16	11	19	87	19	87	717
Gavà	37	37	42	48	37	68	68	224	68	224	768
Martorell	-	-	83	98	118	200	200	808	213	808	2.417
Molins de Rei	123	89	36	54	38	63	62	317	62	317	949
Olesa de Montserrat	151	110	57	73	89	211	240	923	240	923	2.454
Pallejà	30	-	14	14	14	26	22	212	30	212	608
El Papiol	36	33	25	31	36	45	49	211	49	211	973
Sant Andreu	-	-	25	22	28	50	50	160	50	160	662
Sant Boi de Llobregat El Prat	255	252	147	179	125	200	193	842	193	842	2.529
	59	14	**	-	55	46	80	599	62	451	1.055
Sant Climent Quadra Burguesa Viladecans	48	52	20	28	20	60	65	419	65	419	1.003
	3	2	-	-	-	6	6	32	6	32	****
	46	43	33	31	28	60	53	172	60	172	653
Sant Esteve	-	-	-	21	22	19	21	210	21	210	317
Sant Feliu de Llobregat	51	47	32	34	46	71	83	316	83	316	1.895
Sant Joan Despí	52	52	32	34	38	28	50	256	77	256	568
Sant Just Desvern	42	73	29	26	28	31	32	236	32	236	608
Sant Vicenç	-	-	56	57	56	95	95	426	95	426	1.450
Santa Coloma	*	*	15	13	13	13	13	88	13	88	210
Santa Creu d'Olorde	41	29	24	29	27	34	35	209	35	209	347
Torrelles de Llobregat	30	28	14	28	16	17	17	178	17	178	307

Notes:

* Amb Cervelló

** Amb Sant Boi de Llobregat

*** Amb Cervelló

**** Amb Viladecans

Fonts:

ACA, RP, mr. 2968.

Gran geografia comarcal de Catalunya, vol. VIII, 1982, p. 356.

IGLESIES, JOSEP: *Estadístiques...*, vol. III, 1974, p. 1125-1226.IGLESIES, JOSEP: *El fogatge de 1497*, vol. I, 1991, p. 67-68.VILAR, PIERRE: *Catalunya...*, vol. III, 1987, p. 141-142.

Taula VI: Increment acumulatiu de la població del Baix Llobregat

	1497		1553		Increment acumulatiu	1716		Increment acumulatiu	Increment acumulatiu	% creixement
POBLACIONS	focs	X5	focs	X5	1497-1553	cases	persones	1553-1716	1497-1716	1497-1716
Abrera	13	65	18	90	0,58	36	136	0,25	0,34	109
Begues	17	85	20	100	0,29	26	169	0,32	0,31	99
Castelldefels	36	180	30	150	-0,32	54	187	0,13	0,02	4
Castellví	6	30	6	30	0	19	93	0,7	0,52	210
Cervelló	18	90	23	115	0,44	44	190	0,31	0,34	111
la Palma	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Vallirana	26	130	11	55	-1,52	19	118	0,47	-0,04	-9
Collbató	20	100	19	95	-0,09	30	97	0,01	-0,01	-3
Corbera	23	115	25	125	0,15	48	175	0,21	0,2	52
Cornellà	35	175	22	110	-0,83	34	189	0,33	0,03	8
Esparreguera	57	285	125	625	1,41	230	1.134	0,37	0,63	298
Esplugues	19	95	16	80	-0,31	19	87	0,05	-0,04	-8
Gavà	42	210	37	185	-0,23	68	224	0,12	0,03	7
Martorell	83	415	118	590	0,63	200	808	0,19	0,3	95
Molins de Rei	36	180	38	190	0,1	62	317	0,31	0,26	76
Olesa	57	285	89	445	0,8	240	923	0,45	0,54	224
Pallejà	14	70	14	70	0	22	212	0,68	0,51	203
El Papiol	25	125	36	180	0,65	49	211	0,1	0,24	69
Sant Andreu	25	125	28	140	0,2	50	160	0,08	0,11	28
Sant Boi	147	735	180	900	0,36	273	1.441	0,29	0,31	96
El Prat	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
Sant Climent	20	100	20	100	0	65	419	0,88	0,66	319
Viladecans	33	165	28	140	-0,29	59	204	0,23	0,1	24
Sant Esteve	***18	90	22	110	0,36	21	210	0,4	0,39	133
Sant Feliu	32	160	46	230	0,65	83	316	0,2	0,31	98
Sant Joan Despí	32	160	38	190	0,31	50	256	0,18	0,21	60
Sant Just	29	145	28	140	-0,06	32	236	0,32	0,22	63
Sant Vicenç	56	280	56	280	0	95	426	0,26	0,19	52
Santa Coloma	15	75	13	65	-0,25	13	88	0,18	0,07	17
Santa Creu d'Olorde	24	120	27	135	0,21	35	209	0,27	0,25	74
Torrelles	14	70	16	80	0,24	17	178	0,49	0,43	154
Baix Llobregat	972	4.860	1.149	5.745	0,3	1.993	9.413	0,3	0,3	94

Notes:

* Comptat dins de Cervelló.

** Comptat dins de Sant Boi de Llobregat.

*** El nombre de focs no apareix aquí. La xifra que s'ha aplicat és proporcional.

Font: Elaboració pròpia.

creixen són: Sant Climent de Llobregat, que passa de 20 focs a 66 cases –amb un increment acumulatiu del 0,66% i un augment de 319 persones–; Esparreguera, que passa de 285 a 1.134 habitants –representant un increment acumulatiu del 0,63% i un augment de 173 focs–, i Olesa, amb un creixement de 638 persones –que correspon a una taxa d'increment anual de 0,54% (de 57 focs a 240 cases)–. Altres parròquies que creixen per sobre de la mitjana comarcal són: Castellví (0,52%), Pallejà (0,51%), Torrelles (0,43%), Sant Esteve (0,39%), Abrera (0,34%), Cervelló (0,34%), Begues (0,31%), Sant Boi (0,31%) i Sant Feliu (0,31%). Per contra, s'observa que tres pobles de la comarca pateixen un increment acumulatiu negatiu: Vallirana, amb una pèrdua de 12 persones (-0,04%); Esplugues, que perd 8 habitants (-0,04%), i Collbató, amb 3 persones menys, que correspon a una taxa d'increment de -0,01%. Les parròquies que amb creixement positiu no arriben a una dècima de taxa d'increment són: Castelldefels (0,02%), Cornellà (0,03%) i Santa Coloma (0,07%). De totes aquestes dades, es pot deduir que les poblacions localitzades al nord de la comarca, amb l'excepció de Collbató, creixen de manera més intensa, especialment Esparreguera i Olesa, situades en el camí de Montserrat i que esdevingueren importants centres paraires i teixidors, amb una activitat preindustrial i comercial important –aspecte documentat per Jaume Codina¹⁴, d'una banda, i reforçat per la quantitat de traguers, teixidors i paraires, recollits en els sacramentaris d'Olesa–.

En el període comprès entre 1497 i 1553, s'observa que la població del Baix Llobregat s'incrementa de forma moderada; concretament, la taxa d'increment acumulatiu anual és del 0,3%, la mateixa que per a tot el període estudiat, la qual cosa indica que l'augment de població per a la comarca és, proporcionalment, tan intens en cinquanta-sis anys com en dos-cents dinou. És a dir, que es manifesta una clara tendència a l'estancament; es passa de 972 focs, l'any 1497, a 1.149, l'any 1553 –que correspondria a un volum poblacional estimat de 4.860 habitants, a finals del segle XV, i de 5.745 habitants, a mitjan segle XVI–. El percentatge absolut de creixement se situaria per sobre del 18% en aquests cinquanta-sis anys; un creixement evident, però molt menor del que es produeix a Castella al voltant d'aquests anys –entre el 47% i el 53%–¹⁵, encara que coincident amb el 20% que Jordi Nadal¹⁶ afirma que es dona a Catalunya en aquesta època. Les parròquies que més creixen entre 1497 i 1553 són: Esparreguera, amb un increment acumulatiu anual de l'1,41%, passant de 57 a 125 focs –augment de 340 habitants–; Ole-

¹⁴ CODINA, JAUME: "Edat moderna (segles XVI-XVIII)" dins *Atles comarcal...*, 1995, p. 69. Jaume Codina afirma: "Els únics nuclis d'economia mixta agràrio-industrial de la comarca a l'edat moderna foren les viles d'Olesa, Esparreguera i Martorell, que ultra la feina del camp treballaven la llana que importaven d'Aragó i altres punts".

¹⁵ MOLAS, PERE: *Manual...*, 1988, p. 121.

ALVAR, ALFREDO: *Demografia...*, 1996, p. 24-45.

MARTÍNEZ, ENRIQUE I ALTRES: *La España moderna*, 1992, p. 115-129.

¹⁶ NADAL, JORDI: "La població" dins Joaquim Nadal i Philippe Wolff, *Història de Catalunya*, 1982, p. 67.

sa, amb una taxa del 0,8% i un creixement de 32 focs —es passa de 285 a 445 persones—; el Papiol i Sant Feliu, amb un increment acumulatiu de 0,65% i un guany mitjà de 13 focs, i Martorell, amb un 0,63% i un augment de 175 habitants, aproximadament. Altres poblacions que creixen per sobre de la mitjana comarcal del 0,3% són: Abrera, Cervelló, Sant Boi, Sant Esteve i Sant Joan. Per contra, les parròquies que perden població es localitzen a Vallirana, amb una taxa d'increment acumulatiu de -1,52%, perdent 15 focs i 75 persones, gairebé el 60% de la població total que inicialment tenia l'any 1497; Cornellà, que presenta una taxa de -0,83% anual, perdent 13 focs i 65 habitants, aproximadament; Castelldefels, amb una taxa del -0,32% i 6 focs de disminució, i Esplugues, amb un increment negatiu del 0,31%, perdent 3 focs i 15 habitants. La resta de pobles que presenten un creixement desfavorable, encara que menor, són: Collbató, Gavà, Santa Coloma, Viladecans i Sant Just.

Pel que fa al període 1553-1716, el comportament de la població és molt similar al que ja s'ha exposat fins ara, presentant una taxa d'increment acumulatiu anual del 0,3%, que comporta un creixement demogràfic moderat per al conjunt de la comarca. A nivell quantitatiu, les xifres són més espectaculars ja que el període és força més llarg: cent seixanta-tres anys. En aquest interval, l'increment poblacional és de 3.668 habitants, que correspon a un percentatge absolut del 73% de creixement. A nivell local, els pobles que més creixen són: Sant Climent, amb un increment acumulatiu del 0,88%, i un guany de 319 habitants —el percentatge absolut representa un 319%—; Castellví, amb un augment de 63 persones i una taxa del 0,7%, i Pallejà, amb un 0,68% d'increment i 142 habitants més. Altres augments significatius es donen a Torrelles, Vallirana, Olesa, Esparreguera i Sant Esteve. Curiosament, entre 1553 i 1716, no hi hauria cap parròquia que perdés població, encara que s'observen poblacions que augmenten amb molt poca intensitat, com: Collbató, amb un escàs 0,01%; Esplugues, amb un 0,05%, o Sant Andreu, amb un guany total de 20 persones, que correspon a una taxa d'increment acumulatiu anual de 0,08%.

En resum, es podria concloure que la població del Baix Llobregat a l'època dels Àustria presenta un discret creixement demogràfic —de l'ordre del 0,3% d'increment anual—, si més no, entre el fogatge de 1497 i el recompte de 1716. Aquest moderat augment es manté de forma continuada des de finals del segle XV a mitjan segle XVI i des de 1553 fins a principis del segle XVIII. Pel que fa als pobles que més creixen, destaquen les parròquies situades al nord de la comarca: Esparreguera, Olesa i Martorell —per la seva activitat comercial i manufacturera—, Abrera, Castellví i Sant Esteve. Caldria afegir a aquesta sèrie Sant Climent i Pallejà. Els pobles que han perdut població, o bé han tingut un increment molt baix, són: Vallirana, Esplugues, Castelldefels, Collbató, Cornellà i Gavà.

Si es comparen els resultats obtinguts al Baix Llobregat amb el conjunt del Principat, cal dir que només es pot contrastar el període 1497-1553, ja que s'han menystingut els recomptes de 1515 i les extrapolacions que fa Jordi Nadal¹⁷ dels anys 1626 i 1655. Tal com ja s'ha esmentat anteriorment, en el període 1497-1553, el creixement absolut que s'observa a la comarca és pràcticament idèntic al que obté Jordi Nadal per a Catalunya —un 18% per al Baix Llobregat, per un 20% al Principat—. Les etapes del creixement demogràfic català a l'època dels Àustria, segons aquest autor, serien: 1497-1553, increment del 20%; 1553-1626, acceleració de l'increment fins a arribar al 75%; 1626-55, pèrdua del 24,8%, i 1655-1717, guany del 42,2%. Jordi Nadal i Emili Giralt¹⁸ justifiquen parcialment aquesta trajectòria de la població catalana de la següent manera: de 1553 a 1630, fase d'important creixement —fonamentada, bàsicament, en la immigració francesa—; de 1630 fins a 1660, fase crítica per la conjuntura bèl·lica, les fams i la pesta, i de 1660 a 1717, augment lleuger que no acaba de reeixir. El propi Jordi Nadal¹⁹ afirma que la població del Principat augmentaria, en xifres relatives, en un 54% entre 1553 i 1717, mentre que al Baix Llobregat, aquest percentatge seria molt superior, prop del 74%.

Carles Millàs²⁰, per al Papiol, basant-se en els fogatges i en recomptes locals, observa un increment acumulatiu anual del 0,28% entre 1553 i 1621 —dada que s'aproxima a les obtingudes per al conjunt de la comarca—; del 1621 al 1644, la població augmenta un 0,97%, mentre que de 1644 a 1678, l'increment acumulatiu repeteix aquest valor i se situa al 0,9%, i finalment, entre 1678 i 1718, la taxa d'increment seria negativa, manifestant una disminució de la població del 0,2%.

Jaume Dantí²¹, al Vallès Oriental, arriba a la conclusió que, de 1378 a 1553, els increments de població es donen a les viles més grans o que tenen un paper centralitzador; casos de Granollers (60%), la Garriga (100%), Cardedeu (42,6%), la Roca (34,2%) o Santa Eulàlia (43,5%).

Valentí Gual²², per a diferents localitats de les muntanyes de Prades, observa que, entre 1497 i 1515, el nombre de focs s'havia incrementat un 17%, mentre que en el 1553, l'augment era més notable —48,65%—. Per contra, entre 1553 i 1708, l'increment de cases seria més modest —20%—.

Francesc Muñoz²³ afirma que, per al Penedès, es dona un increment sostingut de la població des de 1553 en endavant; això no obstant, diferencia els moments d'expansió (1553-1626, amb una taxa de creixement

¹⁷ NADAL, JORDI: "La població" dins Joaquim Nadal i Philippe Wolff, *Història...*, 1982, p. 66-68.

¹⁸ NADAL, JORDI I GIRALT, EMILI: *La population catalane...*, 1960, p. 19-47.

¹⁹ NADAL, JORDI: *Bautismos...*, 1992, p. 50-51.

²⁰ MILLÀS, CARLES: *Estudi demogràfic...*, 1993, p. 17.

²¹ DANTÍ, JAUME: *Terra i població...*, 1988, p. 78-86.

²² GUAL, VALENTÍ: "El poblament de Vilanova..." dins *XXXV Assemblea Intercomarcal...*, 1989, p. 85-88.

²³ MUÑOZ, FRANCESC: *Creixement demogràfic...*, 1992, p. 40-45.

del 0,78%) amb els d'estancament (1626-1717, amb un percentatge d'augment molt més baix, un 0,07%).

Per a la Ciutat Comtal, a partir dels recomptes fiscals, Jordi Andreu i Antoni Simon²⁴ afirmen que, entre 1553 i 1717, la població no creix com a d'altres capitals europees (Madrid o París), que multipliquen per 5 els seus efectius. Barcelona augmenta el nombre d'habitants, però moderadament (de 29.000/32.000 en el 1553 a 35.000/39.000 l'any 1717), un 20,6%. Per fases, observen un període de creixement modest entre 1496 i 1516; una etapa de deturada de la recuperació, amb tendència a l'estancament i amb irregularitats, entre 1516 i 1553; un estadi clarament positiu, del 34,5%, entre 1553-1627; un tram amb clars símptomes de depressió, 1627-1672, i una darrera fase de redreç demogràfic, amb el parèntesi de la Guerra de Successió. Entre 1497 i 1553, el percentatge absolut de creixement seria de l'ordre de l'11,6%, mentre que per al període 1553-1717, el percentatge assoliria els valors del 20% —molt allunyat del 64% que s'aconsegueix al Baix Llobregat—.

Antoni Simon i Ramon Alberch²⁵, a la ciutat de Girona, observen que hi ha un increment clar entre 1515 i 1553 —representant un percentatge absolut del 28,5%—. Per al segle XVII, constaten una forta davallada a la primera meitat de segle i un estancament de la població, des de la segona meitat de segle fins a la Guerra de Successió.

Manuel Ardit²⁶ presenta un balanç demogràfic del País Valencià a partir dels censos de tipus fiscal. Per al segle XVI, entre 1510 i 1609, observa una taxa de creixement anual del 0,52% —elevada però totalment assolible per una demografia d'Antic Règim—. Aquest resultat varia després de la correcció que el mateix autor fa de les fonts: augmenta la població del cens de 1510 un 40%, i obté un increment acumulatiu del 0,25%. Per a un altre interval referent al mateix segle XVI (1530-80), la taxa d'increment la situa als voltants del 0,51%. Pel que fa al segle XVII, Manuel Ardit observa un increment anual del 0,38% en el període 1609-1646, només, però, comptabilitzant la població cristiana. Per últim, entre 1646 i 1712, la població valenciana augmenta en 100.000 persones, el que representaria una taxa de creixement del 0,39% —similar a la que s'ha obtingut al Baix Llobregat—. D'altra banda, James Casey²⁷, en un altre estudi per al País Valencià, obté un increment absolut del nombre d'habitants del 52,1%, entre 1565/72 i 1609.

A. Segura i J. Suau²⁸ observen una disminució de la població mallorquina entre 1585 i 1667, amb una pèrdua de 16.595 habitants, i un increment important, entre 1667 i 1747, amb un guany de 21.472 persones.

²⁴ ANDREU, JORDI I SIMON, ANTONI: "La población de Barcelona en los siglos XVI i XVII..." dins Jordi Nadal (coord.), *La evolución demográfica...*, 1992, p. 262-263.

²⁵ SIMON, ANTONI I ALBERCH, RAMON: "L'evolució demogràfica de Girona en els segles XVI i XVII...", *Estudi General...*, 2, 1982, p. 11-12.

²⁶ ARDIT, MANUEL: *Els homes i la terra del País Valencià...*, vol. I, 1993, p. 40-52.

²⁷ CASEY, JAMES: *El regne de València al segle XVII*, 1981, p. 15-18.

²⁸ SEGURA, A. I SUAU, J.: "La demografia...", *Boletín...*, Any VII, 2, 1989, p. 60-67.

Alfredo Alvar²⁹ afirma que, per al segle XVI a Castella, el ritme de creixement fou espectacular. Al llarg del cinc-cents la població augmenta un 53%, mentre que, a partir de 1570, es troben signes d'esgotament, per produir-se un estancament en el 1580, i un retrocés generalitzat cap a 1600-10. El segle XVII vindria marcat per una indubtable davallada o redistribució de la població. Fins ben entrat el segle XVIII no es recuperarien els nivells assolits al segle XVI. Altres estudis sobre Castella aporten xifres diferents, segons el període que estudien. Enrique Martínez i altres³⁰, a partir dels censos de 1530 i 1591, observen que la població de vint ciutats castellanques s'incrementa en un 84%. Per al segle XVII, José M. Pérez³¹ discrimina diversos recomptes i estudia l'evolució de la població entre el cens de 1591 i el *vecindario* de 1752. En conjunt, entre finals del segle XVI i mitjans segle XVIII, la població castellana augmentaria un 31% —d'1.300.000 mil habitants a un 1.700.000, aproximadament—. Tot sembla apuntar que, als voltants de 1700, els nivells del segle XVI s'haurien assolit o augmentat lleugerament.

El mateix José M. Pérez³² distingeix tres models regionals diferents —amb comportaments demogràfics singulars— dins de l'Estat Espanyol, per al segle XVII. Amb el concepte *España nórdica y noratlántica* observa, en conjunt, l'evolució de Galícia, Astúries i el País Basc, i arriba a la conclusió que no pateixen cap davallada demogràfica, sinó que experimenten un cert augment —al voltant del 63%—. En concret, Galícia incrementa la seva població un 74,8%, Astúries, un 86,7% i el País Basc, un 9,8%. Sota la denominació d'*España interior*, s'inclouen els territoris de Castella-Lleó, Extremadura, Castella la Manxa, Andalusia, Aragó i Navarra. A partir de dades molt precàries i accidentals, aquest autor afirma que són les ciutats interiors les que pateixen el retrocés del segle XVII, observant, així mateix, que entre 1600 i 1632 es produeix una intensa davallada demogràfica que porta a una fase de lenta reconstrucció entre 1635-40 i 1715-20. Entre 1591 i 1700, la població de Castella i Lleó disminueix un 19,7%, Extremadura cau un 11,4%, Castella la Manxa minva un 13%, a Andalusia es produeixen pèrdues d'un 0,2%, a Aragó la caiguda és del 12,4% i, finalment, Navarra presenta un percentatge de -10,3%. Per últim, i darrera l'epígraf *España periférica mediterránea*, José M. Pérez unifica les terres de València, Múrcia i Catalunya. Per a aquests territoris, afirma que l'augment és moderat, davant del brillant increment nòrdic i per sobre de la decadència interior. Així, el País Valencià creixeria un 17,7% i Catalunya (entre 1626 i 1700 —sic?—) un 6,7%.

²⁹ ALVAR, ALFREDO: *Demografía...*, 1996, p. 24-45.

³⁰ MARTÍNEZ, ENRIQUE I ALTRES: *La España moderna*, 1992, p. 24-25.

³¹ PÉREZ, JOSÉ M.: "Economía y sociedad" dins Antonio Domínguez (coord.), *Historia de España*, vol. VI, 1988, p. 191-193.

³² *Ibidem*, p. 191-193.

EL CREIXEMENT VEGETATIU

Hom considera creixement vegetatiu la diferència directa que s'estableix entre la natalitat i la mortalitat; és a dir, el saldo resultant d'aquestes dues variables —naixements/defuncions— en un moment o període determinat.

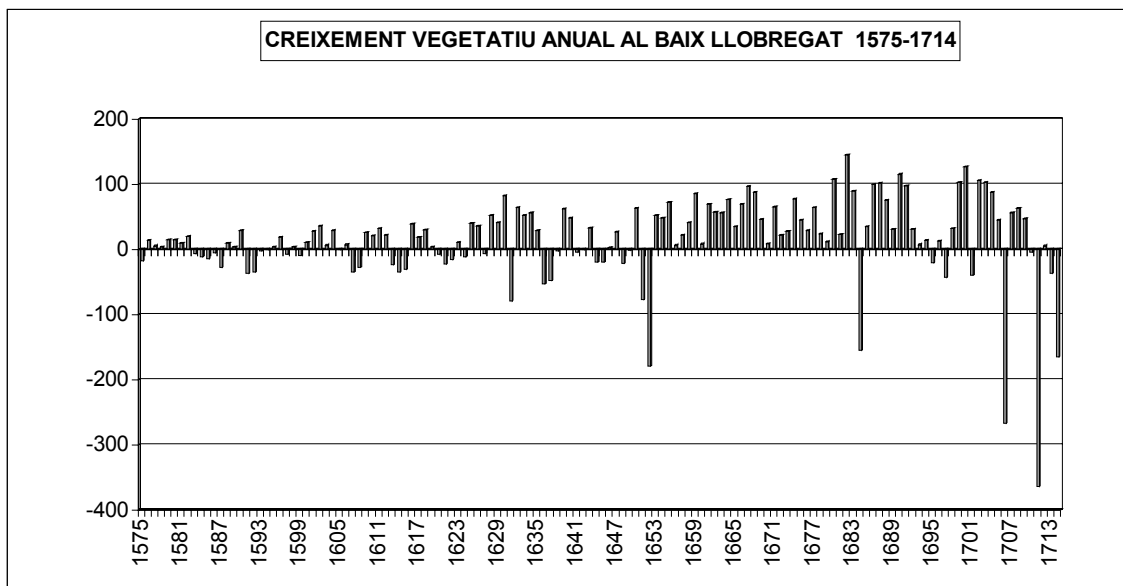
Val a dir que, en aquest estudi sobre el moviment natural al Baix Llobregat, s'ha pres el determini de considerar mortalitat, l'agregació de la mortalitat adulta i la mortalitat infantil, per la qual cosa, possiblement hi hagi força períodes de temps que no es disposi de dades prou vàlides per poder estudiar aquest creixement —cal recordar la considerable subanotació d'albats i els nombrosos buits i llacunes existents en els llibres d'òbits—. Malgrat la irregularitat dels registres, no s'ha volgut caure en la fàcil temptació d'extrapolar els resultats de la població infantil a partir de dubtosos percentatges que només són acceptables per a cada cas particular. En definitiva, només s'ha pogut realitzar el càlcul del creixement vegetatiu en aquelles parròquies que enregistren simultàniament les defuncions de cossos i albats, a banda de recollir els naixements, en un mateix any.

Per tal d'extreure conclusions sobre l'evolució del creixement natural comarcal, s'ha elaborat el Gràfic XXXII que recull el saldo vegetatiu anual de cadascuna de les parròquies, de les quals hi ha dades fiables. D'aquesta manera, pot resultar versemblant observar que, si bé hi ha anys que tenen menys parròquies que d'altres, el que no canviarà serà la tendència, si més no, perquè s'opera amb un mínim de cinc poblacions —més d'una tercera part dels pobles que presenten dades, un 35%—. Així, entre 1575 i 1714, es constata un major nombre d'anys favorables, la qual cosa fa pensar que la població augmenta. Sumant el saldo vegetatiu anual al llarg d'aquest període, s'obtindria un resultat positiu d'aproximadament uns 2.200 habitants.

A partir de l'observació del gràfic del creixement natural i de les dades que s'extreuen, s'ha establert una periodificació per a l'evolució de la població al Baix Llobregat:

- 1) 1575-1599, període de comportament irregular, amb alts i baixos, però amb un saldo negatiu de -31.
- 2) 1600-1635, fase d'intens creixement, malgrat la punta de mortalitat de 1631, amb un saldo positiu de 473.
- 3) 1636-1652, etapa crítica i devastadora, que presenta un creixement negatiu de -195.
- 4) 1653-1704, llarg tram de recuperació i increment important de la població, amb un guany de 2.578 persones.
- 5) 1705-1714, període de crisi demogràfica greu, fruit dels efectes de la conjuntura bèl·lica del conflicte successori.

Gràfic XXXII

En el darrer quart del segle XVI (1575-1599), s'observa una davallada general de la població, amb alguns alts i baixos típics de la demografia d'Antic Règim —alternança de cicles de bonança amb períodes crítics—; els anys que presenten un creixement negatiu més intens coincideixen amb les puntes de mortalitat que s'assoleixen en aquest període (1575, 1584-85, 1587, 1591-93 i 1599), mentre que, els anys que mostren un saldo més positiu, es localitzen als períodes 1571-72 i 1579-82. La corba de l'evolució de la natalitat dibuixava un *trend* alcista per als últims quinze anys del segle XVI, però ja s'advertia una caiguda anterior, que juntament amb l'augment de la mortalitat, fins a l'any 1593, expliquen aquest comportament depressiu de la població.

La fase d'intens creixement entre 1600 i 1635 coincideix amb els estudis que sobre Catalunya han postulat un augment de població als primers trenta anys del segle XVII. Els períodes que mostren un increment més generalitzat es localitzen a 1600-04, 1609-12, 1616-19, 1625-26, 1628-30 i 1632-35 —a destacar, l'important saldo dels anys 1630 (82) i 1632 (64) que envolten la crisi de mortalitat de 1631, forta i general arreu de la comarca i que presenta un balanç negatiu de -79—, mentre que els períodes amb creixement negatiu són 1607-08, 1613-15 i 1620-22, encara que no arriben, ni de lluny, a acostar-se al saldo de la crisi de 1631. En aquests trenta-cinc primers anys de segle XVII, la mortalitat presenta un comportament d'estancament amb alts i baixos, mentre que la natalitat davalla els primers quinze anys i es recupera, ràpidament, a la segona quinzena del segle. Val a dir, per tant, que l'intens

creixement de població que es dona al llarg del període seria conseqüència de la forta recuperació dels baptismes entre 1615 i 1635.

L'etapa de 1636-1652 mostra un saldo vegetatiu esfereïdor per al Baix Llobregat, -195. La conjunció mortal entre conflictes bèl·lics, fams i epidèmies esdevé crítica en aquests disset anys. La corba de la natalitat presenta un creixement sostingut, amb una relativa tendència a l'estancament els primers anys del període, però evidencia un important increment entre 1644 i 1652, que no serà suficient per deturar i esmorteir els nivells de sobremortalitat que es produiran en aquesta fase. Els períodes més crítics són 1636-37, 1644-45 i 1651-52, que representen, globalment, un saldo de quasi -400 en sis anys.

El tram 1653-1704 mostra un creixement generalitzat de la població a tota la comarca. El saldo que s'obté en aquest llarg i favorable període és de 2.578. Només quatre anys presenten saldo negatiu: la crisi general de 1684 (saldo de -155), els anys 1695 i 1697 —que coincideixen amb les crisis de finals del segle XVII— (amb -21 i -43) i la crisi de subsistències de 1701 (amb -40). Per contra, els anys que més creixen són: 1667-68, 1680, 1682, 1687-88, 1690-91, 1699-1700 i 1702-04. Les corbes de la mortalitat, tant adulta com infantil, observen, en aquesta fase, una davallada des de 1653 fins a mitjan anys seixanta, moment en què s'assoliran els valors mínims per recuperar, ràpidament, els nivells i créixer fins al final del període. La natalitat també observa una petita fase d'estancament al primer quinquenni dels anys seixanta, però obtenint sempre valors per sobre de les defuncions fins al final d'aquesta fase, llevat dels anys crítics, observats en el creixement natural, 1684, 1695, 1697 i 1701.

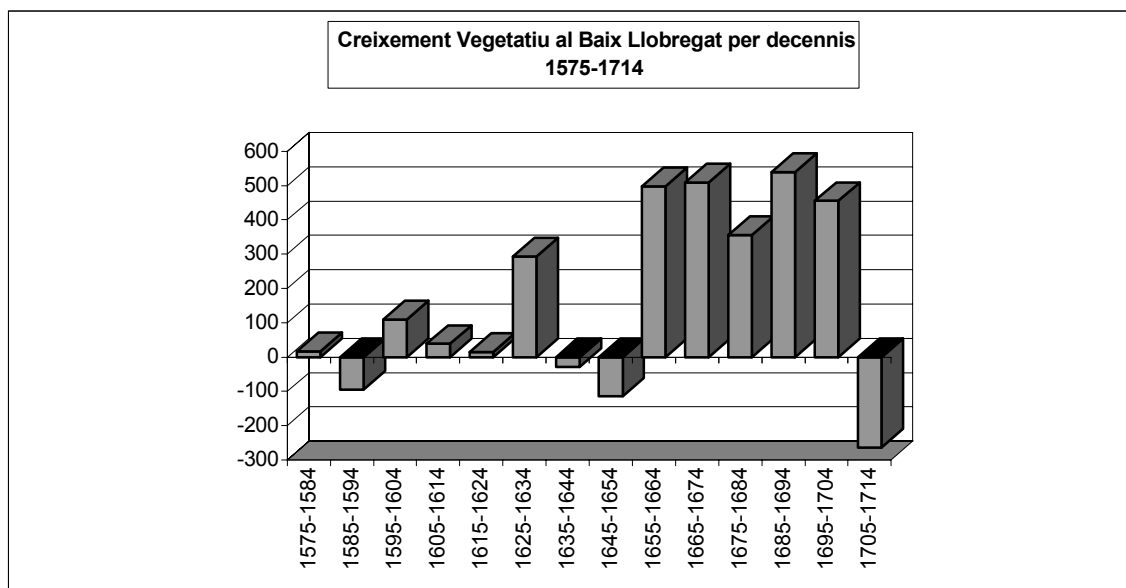
Entre 1705 i 1714, la població del Baix Llobregat evidencia un creixement negatiu de -658. Les raons d'aquesta sobtada davallada cal cercar-les en el context de la Guerra de Successió. D'una banda, la natalitat presenta un període crític per al quinquenni 1706-10, mentre que, en un altre sentit, la mortalitat es dispara en els anys 1706, 1711 i 1714. Aquest augment de les defuncions presenta un component que pot desvirtuar aquests resultats: més de 400 òbits corresponen a soldats estrangers que moren i s'enterren a la comarca.

A fi i efecte de concretar i situar millor en el temps, els anys i períodes que presenten un major creixement natural, i aquells que mostren les davallades més considerables, s'ha fet un estudi que permet comprovar el comportament de la població en períodes de deu anys, no més per a les parròquies que tenen dades completes per al conjunt de cada dècada, tal com es pot observar a la Taula VII i al Gràfic XXXIII. S'ha pres el determini de començar la sèrie en el 1575, per donar més fiabilitat i per poder incloure les dades de 1714. Respecte al segle XVI, de clara davallada de la població, l'únic decenni que presenta creixement vegetatiu negatiu és 1585-94, coincidint amb un període

Taula VII: Moviment natural al Baix Llobregat per decennis (1575-1714)

DECENNIS	PARRÒQUIES ³³	CREIXEMENT VEGETATIU
1575-1584	A,V,L,T	16
1585-1594	F,J,L,T	-95
1595-1604	C,P,S,F,J,L	109
1605-1614	B,C,S,F,L,T	38
1615-1624	B,C,S,V,F,L,T	14
1625-1634	A,B,R,C,P,S,B,V,F,J,L,T	293
1635-1644	B,P,V,F,T	-29
1645-1654	B,P,V,L	-115
1655-1664	B,O,P,S,F,J,L,T	497
1665-1674	B,V,E,P,S,F,J,L,T	509
1675-1684	B,V,E,P,S,V,F,J,L,T	356
1685-1694	A,B,R,E,O,P,S,F,J,L,T	539
1695-1704	A,B,E,O,P,S,V,F,J,L,T	455
1705-1714	A,B,E,O,P,S,V,J,L,T	-264
TOTALS	*	2.323

Gràfic XXXIII

³³ A: Abrera. B: Begues. R: Castellví. E: Cervelló. C: Corbera. O: Olesa. P: el Papiol. S: Sant Andreu. V: Sant Climent. F: Sant Feliu. J: Sant Just. L: Santa Coloma i T: Torrelles.

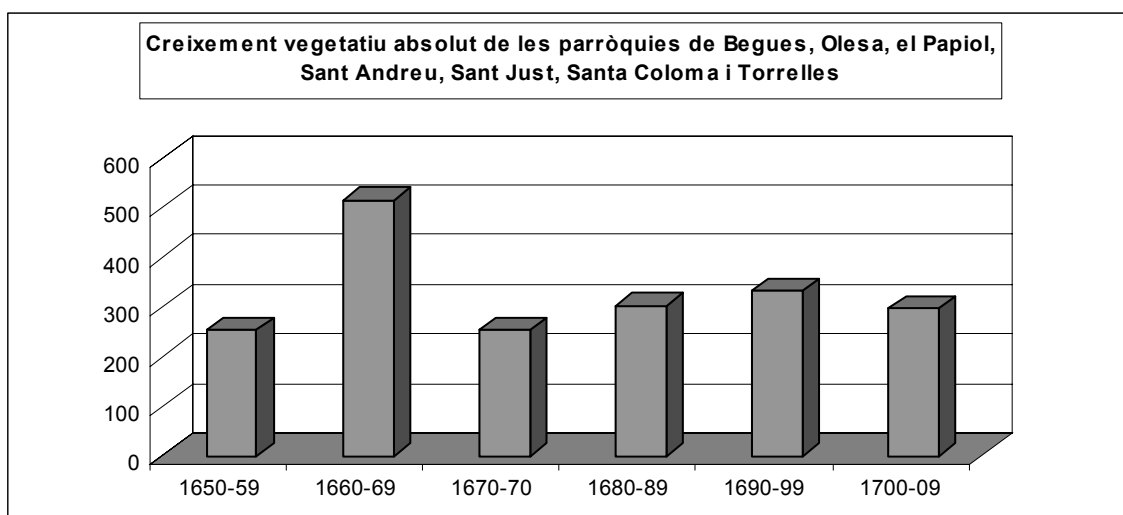
(1580-1599) d'important mortalitat adulta i infantil, que no pot recuperar la natalitat. Dins de la fase 1595-1634, la dècada de més creixement es localitza al final del període —de 1625 a 1634, coincidint amb una tendència alcista de la natalitat, una davallada de la mortalitat infantil i un estancament de la mortalitat adulta—. S'observa, però, que des de 1605 a 1624, la població augmenta de forma molt lleugera, donat que la mortalitat adulta segueix una evolució a l'alça, fins a l'any 1625, i la tendència de la natalitat decau. El vicenni posterior, de 1635-1654, presenta sempre saldos negatius, especialment la dècada on se situa l'epidèmia de pesta. Cal notar que, si bé la mortalitat adulta és molt alta, també hi ha un cert estancament de la natalitat. En relació al llarg tram de creixement positiu que es dona entre 1655 i 1704, el període que mostra un increment més intens de població és 1685-94 —coincidint amb l'augment intens de la natalitat, que cobrirà amb escreix l'altíssima mortalitat adulta i infantil—, mentre que s'observa amb claredat la presència de la crisi de mortalitat de 1684, ja que l'augment de la dècada 1675-84, esdevé força més moderat que la resta de decennis del període. Per últim, la dècada 1705-14 es converteix en el període més crític de la sèrie, agreujat per la sobremortalitat que representen els soldats estrangers morts a la comarca. Encara que la natalitat assoleix els valors màxims de tot el període estudiat, no n'hi ha prou per a deturar els efectes devastadors de la guerra per als adults i, sobretot, per als albat.

Un altre estudi decennal del creixement natural, sobre una mostra de set parròquies de la comarca que tenen completes les sèries des de 1655 fins a 1714 —Begues, Olesa, el Papiol, Sant Andreu, Sant Just, Santa Coloma i Torrelles—, ha permès calcular el número índex i l'increment acumulatiu decennal —a partir de la fórmula de l'interès compost—, amb l'objectiu d'establir quins decennis presenten un increment percentual de població més elevat. Donat que les dades del període de la Guerra de Successió influeixen de forma esbiaixada en l'estudi, s'ha pres el determini d'endarrerir l'inici de la sèrie a 1650, amb la intenció que els soldats morts a la guerra afectin el mínim possible. D'aquesta manera, es comprova que la dècada 1660-69 presenta un increment acumulatiu decennal de 7,27%, respecte al decenni anterior, amb un percentatge absolut del 102%, ja que es passa de 254 a 513, i es constata que el volum de població es duplica en aquest període. L'altre decenni favorable, que presenta un increment acumulatiu important, és 1680-89, amb un 1,82% d'augment, corresponent a un percentatge absolut del 20% —el saldo vegetatiu s'incrementa de 252 a 302—. Per contra, els decennis que mostren un increment acumulatiu negatiu, tot i que el creixement de la població és positiu, són 1670-79 i 1700-09 —amb increments acumulatius de -6,86 i -1,07, respectivament—, tal com es pot observar a la Taula VIII i als Gràfics XXXIV i XXXV.

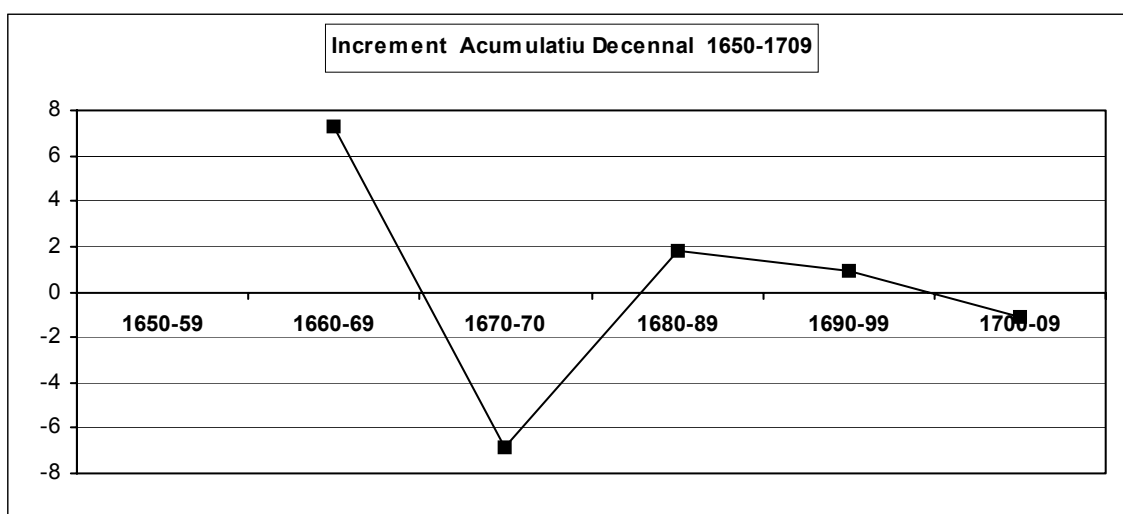
Taula VIII: Creixement vegetatiu comarcal entre 1650 i 1709

DECENNIS	C.V.	Número Índex	Increment acumulatiu decennal	% Absolut
1650-59	254	78		
1660-69	513	158	7,27	102
1670-70	252	77	-6,86	-51
1680-89	302	93	1,82	20
1690-99	331	103	0,92	9,6
1700-09	297	91	-1,07	-10,3
Totals	1.949	Mitjana=100	-	-

Gràfic XXXIV

Gràfic XXXV

En definitiva, i mitjançant aquests resultats, es constata que, entre 1650 i 1709, la població del Baix Llobregat s'incrementa substancialment, encara que no manté sempre un ritme constant de creixement. El saldo vegetatiu és positiu en cadascun dels decennis, coincidint amb el període favorable de l'estudi del moviment natural anual – creixement generalitzat arreu de la comarca, 1653-1704–. Per a aquestes set parròquies i entre 1650-59 i 1700-09, la taxa d'increment acumulatiu total és del 0,31% –resultat idèntic al que s'obté en l'anàlisi dels recomptes en qualsevol dels períodes estudiats– representant un percentatge absolut de creixement del 15%.

Si es comparen els resultats del creixement vegetatiu al Baix Llobregat amb d'altres zones geogràfiques del país, s'observen semblances i divergències. Valentí Gual³⁴, a la Conca de Barberà i fent agrupacions de parròquies amb les dades decennals del moviment natural, observa un llarg període de creixement favorable, entre 1651-1700 –quan s'asseixeix a la Conca un saldo net de 2.255 individus–, i un decenni positiu, el 1711-20, amb un guany de 695 persones. Per contra, són desfavorables els decennis 1641-50 –saldo negatiu a catorze de les vint-i-una parròquies treballades– i 1701-10 –de decreixement poblacional per a sis de les poblacions estudiades–. El propi Valentí Gual³⁵ obté, per a Vilanova de Prades i entre 1587 i 1600, un creixement vegetatiu positiu de l'ordre de 25 habitants –tot i que no recull els albats–; entre 1601 i 1650 observa una alternança de saldos positius i negatius amb un excedent final de 64 persones; al llarg de la segona meitat del segle XVII, documenta un creixement natural sempre favorable, destacant el decenni 1681-90, i, finalment, per a les dues primeres dècades del XVIII, el saldo natural és de 142 habitants.

Francesc Muñoz³⁶, a la comarca del Penedès, estableix, a partir de tretze parròquies, tres trams diferents entre 1620 i 1719: una fase de creixement natural positiu (1620-49) amb un increment de l'1,21; un estancament (1650-89) amb una taxa més baixa, 0,89, i una recuperació posterior (1690-1719) amb un augment de l'ordre de l'1,41.

Jaume Dantí³⁷ observa que, al darrer quart del segle XVI, hi ha uns moments desfavorables a l'Ametlla i a Lliçà d'Amunt (entre 1580 i 1584), a Martorelles (des de 1581 fins a 1599) i a Bigues (1590-94), i, destaca que el període d'expansió més elevat és de 1585 a 1589. Quant al segle XVII, s'aprecia un augment positiu al començament i al final de la centúria –més breu el primer–; constants saldos positius i negatius fins a 1660-64, i un continuat creixement positiu fins al final de segle.

³⁴ GUAL, VALENTÍ: *Homes i estacions*, 1995, p. 15-16, 24-25 i 32-33.

³⁵ GUAL, VALENTÍ: "El poblament..." dins *XXXV Assemblea Intercomarcal...*, 1989, p. 85-88.

³⁶ MUÑOZ, FRANCESC: *Creixement demogràfic...*, 1992, p. 58-67.

³⁷ DANTÍ, JAUME: *Granollers i la seva comarca...*, 1981, p. 48-50 i 35-36.

José L. Betrán³⁸, a Barcelona, contrasta els fogatges amb els registres parroquials i observa cinc períodes en l'evolució de la població: 1496-1516, de tendència al descens però amb augment de la població a partir de 1505; 1516-53, fre a l'impuls demogràfic iniciat al 1505; 1553-1627, saldo demogràfic positiu i estabilitat en el creixement; 1627-1672, fase depressiva, i 1672-1700, redreçament de la població amb signes positius des de la dècada 1661-70.

Àngels Torrents³⁹, a Sant Pere de Riudebitlles, destaca una tendència a l'estancament de la població al llarg del segle XVII i la primera dècada del XVIII. Entre 1620 i 1730, observa quatre quinquennis de signe negatiu que, en ordre d'importància, són: 1705-09 (pèrdua del 232%); 1640-44 (a l'inici de la Guerra dels Segadors); 1650-54 (amb la trilogia fatídica), i el quinquenni del 1620-24 (dominat per les turbulències climàtiques i la fallida de les collites).

Carme Bencomo i altres⁴⁰, a Rubí, constaten un moviment natural decennal clarament positiu entre 1651 i 1720, tret del primer decenni —que presenta un saldo negatiu de 8 individus— i de la dècada 1671-80 —sense creixement ni decreixement—.

Pierre Vilar⁴¹, a Sant Andreu de Llavaneres, analitza l'evolució anual del moviment natural al llarg del segle XVIII i observa, pel que fa als primers anys d'aquesta centúria, un creixement vegetatiu negatiu en els anys 1706-08 i força positiu entre 1708 i 1714.

Rosa Ribas⁴², a Sant Joan de les Abadesses, estableix cinc fases força diferenciades en la tendència del creixement vegetatiu entre 1576 i 1717. La primera fase ocupa el darrer quart del segle XVI amb una línia estable de creixement, tot i els buits documentals; un segon estadi de 1600 a 1640 amb un creixement força estable malgrat els saldos negatius de 1607 i 1614; la tercera etapa, 1640-80, es caracteritza per una irregularitat accentuada de la tendència amb alces i baixes constants, amb l'important decreixement de 1644 i el buit documental de 1652-55; la quarta fase, des de 1680 fins a 1700, és de retorn a l'estabilitat recuperant els nivells del període de 1600 a 1640, i, finalment, el període 1700-17 presenta un descens fort del creixement amb pèrdues de població considerables els anys 1708, 1711 i 1714.

Enric Vicedo⁴³, per a les terres de Lleida —Sant Joan de Lleida, Anglesola, Verdú i Tàrraga—, observa que, de 1700 a 1713, l'acumulació del creixement natural és molt feble, tret de la vila de Tàrraga, on la població augmenta en xifres absolutes en 601 individus.

³⁸ BETRÁN, JOSÉ L.: *La peste...*, 1996, p. 72-88.

³⁹ TORRENTS, ÀNGELS: *Transformacions demogràfiques...*, 1995, p. 136.

⁴⁰ BENCOMO, CARME I ALTRES: *Aproximació...*, 1986, p. 101-103.

⁴¹ VILAR, PILAR: *Catalunya...*, vol. II, 1986, p. 83, 121-123.

⁴² RIBAS, ROSA: "Evolució de la vila de Sant Joan de les Abadesses a l'Edat Moderna" dins *XXVII Assemblea Intercomarcal...*, 1982, p. 143-146.

⁴³ VICEDO, ENRIC: *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*, 1991, p. 16-22.

Jordi Nadal⁴⁴, a partir de les dades dels registres parroquials de Creixell, obté una mitjana de creixement anual de 3,5 individus entre 1576 i 1626; entre 1625 i 1660, aquesta mitjana és de 0,66; mentre que, de 1661 a 1700, el valor mitjà és 1,5. Es descarta la interpretació que fa aquest autor de l'evolució demogràfica al Principat perquè no disposa de les dades del creixement vegetatiu i, tan sols, es basa en les corbes parcials dels baptismes de Sant Just i Pastor de Barcelona, Cassà, Palamós, Sant Andreu de Llavaneres i Vilafranca per extrapolar els resultats a tot Catalunya.

Per acabar, fora del nostre país, a les terres castellaness, Àngel García⁴⁵ afirma que, entre 1615 i 1710, rara vegada el creixement vegetatiu fou positiu, i quan ho fou, l'amplitud esdevingué reduïda. Destaca dues etapes per a Segòvia: entre 1615-35, de ràpid descens de la població, i, de 1635 a 1710, alternança de períodes de saldo positiu amb períodes de saldo negatiu, la qual cosa explicaria que la població comenci a créixer, encara que amb gran lentitud i fluctuacions.

EVOLUCIÓ LOCAL

Per tal de completar l'evolució demogràfica de la comarca, s'ha analitzat el creixement vegetatiu anual de cada parròquia —incloent només aquells períodes que presenten dades completes—. S'ha calculat, així mateix, l'increment acumulatiu anual i el percentatge de creixement total —a partir de les dades dels recomptes de 1553 i 1716—, a les quals s'han afegit els resultats obtinguts dels buidatges d'altres talls locals de població. Per acabar, es recullen i es comenten les dades de les llibretes de comunió que es conserven. A l'apèndix documental es mostren els diferents gràfics del moviment vegetatiu local.

Abrera presenta un saldo vegetatiu absolut de 67 persones en els períodes 1575-90, 1601-12, 1621-38 i 1678-1714. Els anys amb major creixement es localitzen al tram 1652-1704, concretament als anys 1691, 1700 i 1703; per contra, els anys més crítics són 1684, 1631 i 1575. A banda dels recomptes de 1553 i 1716, hom disposa d'altres talls de finalitat diversa⁴⁶; el llistat de 1567 recull 20 focs censats, el capbreu de 1648 atribueix 25 masos a la parròquia, mentre que el recompte censal de 1703-04 presenta 43 declarants. El percentatge absolut de creixement, entre 1553 i 1567, seria d'un 11,1%, superior al 5% que es donaria entre 1567 i 1648, però molt per sota del 72% que es produiria al llarg de la segona meitat del segle XVII, fins a arribar a 1703-04, coincidint amb el saldo vegetatiu favorable que es manifesta

⁴⁴ NADAL, JORDI: *Bautismos...*, 1992, p. 50-51.

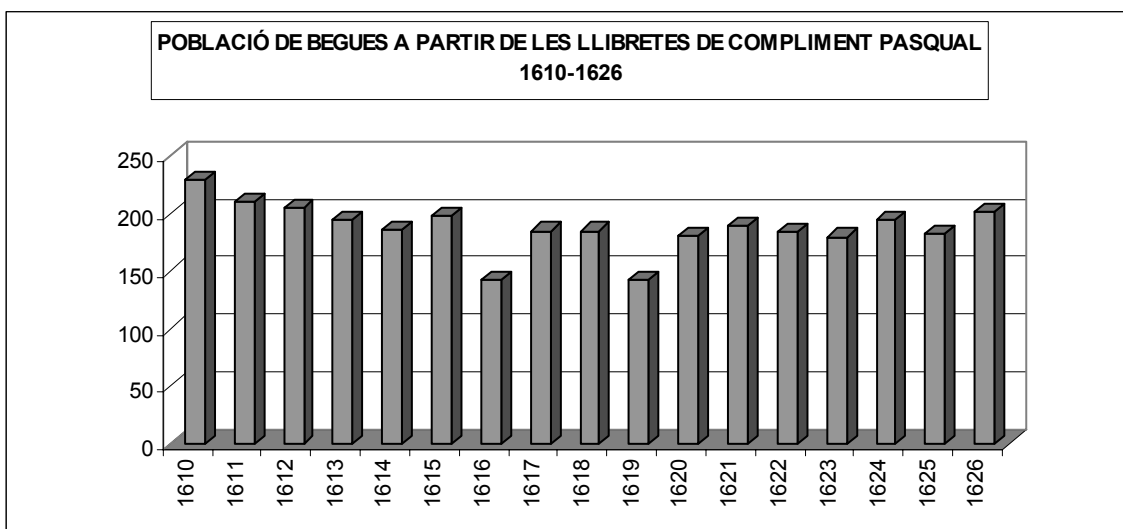
⁴⁵ GARCÍA, ÀNGEL: *Desarrollo y crisis...*, 1986, p. 75.

⁴⁶ AP: Lligall 158-38.

al darrer terç de la centúria. Per als primers anys del divuit, entre 1703-04 i 1716, la població disminuïria en 7 focs, representant un decreixement del 16%, cosa que es contradiu amb les dades que mostra el moviment natural, favorable en 33 individus, entre 1703 i 1714. L'increment acumulatiu anual entre 1553 i 1716 és 0,25%, mentre que el percentatge total de creixement en aquest període puja al 51,1%.

Begues té un creixement natural positiu de 531 habitants en un període que va des de 1599 a 1714. Gairebé no presenta anys negatius, per la qual cosa, resulta evident que la població augmenta de forma important al llarg d'aquest període. Els anys més crítics són 1638-39 i 1689, mentre que aquells que recullen un saldo vegetatiu més favorable per a la població es localitzen dins del període òptim per a la comarca, de 1653 a 1704, coincidint amb 1698, 1682 i 1674. Es disposa d'un capbreu⁴⁷ de 1595 que enregistra 25 caps de casa, equivalents a 125 persones. Des de 1553 fins a 1595, s'obté un percentatge de creixement del 25% (es passa de 100 a 125 persones), mentre que de 1595 a 1716 el creixement es mou a l'entorn del 35% (de 125 a 169 individus). Globalment, el creixement entre 1553 i 1716 és del 69% i l'increment acumulatiu anual en aquests anys és molt similar al que s'obté per al conjunt comarcal, un 0,31%. D'altra banda, Begues conserva les llibretes del compliment pasqual de 1610 a 1626. En el Gràfic XXXVI s'observa que els anys de més compliment són 1610-12 i 1626; per contra, el període 1616-19 recull el menor nombre de combregants. És significatiu observar la pèrdua de població a Begues entre 1610-19, que constata la caiguda de la natalitat a la comarca en els primers decennis del XVII.

Gràfic XXXVI

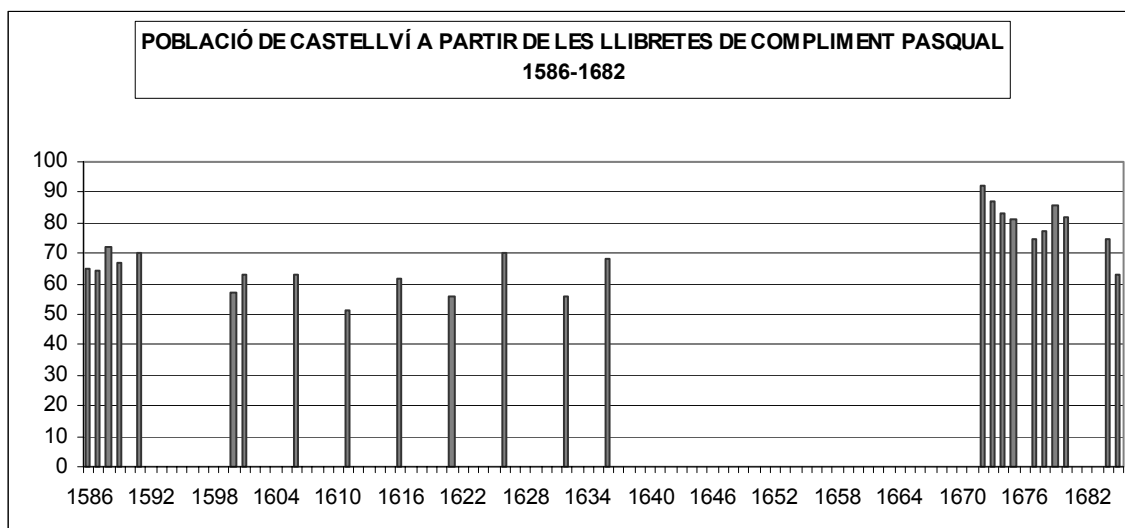

ACA, RP: Fons Can Falguera, núm. 9 i 62.

⁴⁷ BONDIA, MARIA R. I SOLANS, CONCEPCIÓ: *Terra i homes...*, 1994, p. 53.

Castellví de Rosanes només té tres curts períodes amb dades completes: 1623-37, 1668-79 i 1682-98. El saldo vegetatiu és de 64 habitants. Els anys de més increment foren 1689 i 1695, mentre que l'any més crític fou 1691. Els fogatges de 1553 i 1716 recullen un increment acumulatiu anual del 0,7%, mentre que el percentatge de creixement global es dispara per sobre del 200%. També, per a aquesta localitat, es conserven llibretes de compliment pasqual, encara que amb moltes llacunes i irregularitats. L'observació del Gràfic XXXVII manifesta un increment del compliment pasqual, perceptible a partir de l'any 1672, molt important respecte a les dades de 1636. S'intueix, també, una davallada de la població entre 1591 i 1611, seguida d'uns alts i baixos entre 1616 i 1636, motivats, en part, per la crisi de 1631, que coincideix amb una caiguda del compliment en aquesta data. El nombre de persones adultes que combreguen l'any 1586 és de 65, mentre que, segons el fogatge de 1553, els habitants de Castellví serien uns 30, repartits en sis masos. Sembla impossible que la població del terme es dupliqués en trenta-tres anys, la qual cosa porta a dubtar de la dada del recompte i a pensar en una possible ocultació.

Gràfic XXXVII

El creixement natural de Cervelló i les seves sufragànies es redueix al període 1666-1714. Presenta un saldo global positiu de 253 habitants i els anys de creixement negatiu són molt escassos, destacant 1672, 1676 i 1684; mentre que els anys de més increment són 1691 i 1704, dins de la fase de creixement important de la població a la comarca. Respecte a les dades que ofereixen els recomptes, entre 1553 i 1716, l'increment acumulatiu anual se situa en un 0,31%, per a Sant

Esteve i Santa Maria, si bé per a Vallirana, el percentatge puja a 0,47%. El tant per cent de creixement en aquest període és a Vallirana del 114,5% i a Cervelló i la Palma del 65,2%.

A Corbera, el moviment natural esdevé significatiu entre 1590 i 1642. El saldo vegetatiu és de 170 habitants. Els anys amb més creixement són 1607, 1630 i 1632; i els de davallada de la població, 1631 –crisi general a la comarca– i 1641 –inici de la Guerra dels Segadors–. Pràcticament, s'observa que el període enregistrat coincideix amb el tram alcista de 1600-35, per la qual cosa són comptats els anys que presenten creixement negatiu. Entre 1553 i 1716, l'increment acumulatiu anual a Corbera se situa en un 0,21% i el percentatge de creixement, al voltant d'un 40%.

Martorell presenta uns períodes molt curts i poc representatius del moviment natural, 1589-94, 1638-44, 1670-74, 1678-88 i 1706-14. El saldo resultant és de -254, però cal afegir que és una de les parròquies que compten amb caserna militar i que la guerra al 1706, 1711 i 1714 provocà la mort a molts soldats estrangers. És aquí on millor es veuen els efectes d'aquest conflicte bèl·lic. La parròquia mostra una taxa d'increment anual d'un 0,19%, entre 1553 i 1716, i un creixement absolut del 37%.

Olesa presenta un gràfic del moviment natural que es limita al període 1650-1714, ja que, si bé es disposa d'anys anteriors complets, no segueixen una regularitat en el registre –bàsicament pel subenregistrament d'albats–. El saldo vegetatiu resultant per a aquests seixanta-cinc anys és de 1.041 habitants, i encara podria ser més alt si es descomptessin els 150 soldats estrangers que moriren l'any 1711 dins del terme parroquial. Els anys desfavorables, quant al creixement vegetatiu, són escassos i es concentren als primers anys del segle XVIII: 1702, 1706 i 1711; mentre que l'any que presenta un major saldo positiu és 1690. Val a dir que, globalment, Olesa és la parròquia que més creix al llarg de tot el període. A banda dels recomptes fiscals de 1553 i 1716, es disposa de les dades dels capbreus⁴⁸ de 1548 i 1656/63 i d'un cadastre⁴⁹ local de 1716. Si s'aplica el coeficient multiplicador 5 s'obté una població, en el 1548, de 635 persones (127 caps de casa) i 1.390 habitants, en el capbreu de 1656/63 (278 focs), mentre que el cadastre de 1716 enregistra 1.715 habitants (343 unitats familiars). En tan sols sis anys –1548-1553–, la vila d'Olesa disminuïria en 190 persones, una forta davallada del 30% del total de la població (sempre i quan les dades del recompte de 1553, principalment, fossin fiables, la qual cosa es posa en dubte; o bé, que la població de la parròquia patí una important crisi demogràfica que no s'ha detectat en els sacramentaris). D'altra banda, entre 1553 i 1656/63, la població augmentaria

⁴⁸ AHMOM, Capbreus.

⁴⁹ AHMOM, Cadastres: segle XVIII.

un 212% (945 individus), percentatge que es redueix a la meitat si es pren com a base el volum humà de 1548. Entre el capbreu del segle XVII i el recompte de 1716, s'obtingria una pèrdua de població de l'ordre del 51%, cosa que es contradiu amb els resultats netament positius que la parròquia presenta en el creixement vegetatiu d'aquest període (un increment de més de 900 habitants) i que sembla correspondre amb l'augment de població que es recolliria segons el cadastre d'aquest mateix any —un 23,4% de creixement absolut (325 individus)—. Es conclou, doncs, que la fiabilitat dels recomptes de caire impositiu deixa molt que desitjar i pot portar a extreure conclusions errònies.

El Papiol recull el creixement vegetatiu dels períodes 1579-86, 1593-1611 i 1625-1714. Presenta un saldo positiu de 228 habitants. Els anys de més increment a la parròquia són 1680, 1688 i 1661, mentre que els de decreixement —que n'hi ha força— es concentren al període finisecular de 1695-97 i a l'any de la gran pandèmia de pesta, el 1652. Es disposa, a banda dels recomptes de 1553 i 1716, d'altres censos locals⁵⁰ que recullen els caps de casa, concretament, el memorial dels confessats de 1621 (29 focs), el tall del Batalló de l'abril de 1644 (34 caps) i el memorial del tall de la palla de 1678 (40 unitats familiars). La població estimada seria de 180 habitants en el 1553, mentre que en el 1621 aquesta xifra es reduiria a 145 —un decreixement del 19%—. Entre 1621 i 1644 hi ha una recuperació poblacional del 17%, la mateixa que es dona entre 1644 i 1678. Així mateix, entre el tall de la palla i el recompte fiscal del 1716, tan sols s'incrementaria la població en 11 habitants —un 5,5% de creixement absolut—. Finalment, segons les dades dels recomptes, entre 1553 i 1716, la taxa acumulativa anual de la parròquia se situaria en un 0,1% —corresponent a un 17,2% de creixement absolut—.

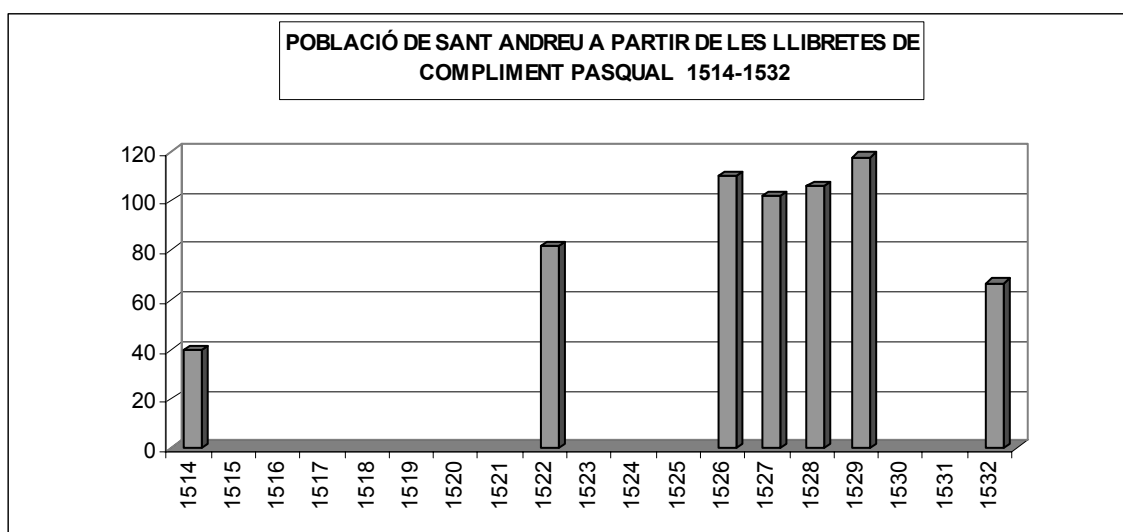
Sant Andreu presenta una sèrie fracturada en dos grans períodes respecte al moviment natural, de 1590 a 1637 i de 1648 a 1714. El saldo resultant és clarament negatiu, amb un valor de -145, prou normal si es té en compte que la major part dels anys mostren un decreixement de la població. Els anys més crítics foren 1706, 1607, 1613, 1684 i 1652, mentre que la població augmentà considerablement els anys 1632, 1662 i 1683. Respecte a la taxa d'increment anual, entre 1553 i 1714, aquesta esdevé positiva, però se situa en un mínim 0,08%; si bé no es pot demostrar la pèrdua de població de Sant Andreu mitjançant aquests recomptes, sí que es podria constatar un clar estancament de la població, reforçat per l'escàs percentatge de creixement absolut que es dona entre ambdues dates, un 14,3%. La parròquia conserva una llibreta de compliment pasqual del segle XVI (1514-1532) que ha buidat J. Francesc Lladó⁵¹. De les dades que s'extreuen, val a dir que s'intueix un augment de po-

⁵⁰ APP, Matrimonis (1563-1704) i Llibre del Batalló.

⁵¹ LLADÓ, J. FRANCESC: "El compliment pasqual a Sant Andreu", treball inèdit.

blació adulta entre 1514 i 1529, any que, amb 115 habitants, s'assoleix el valor màxim que potser no es tornarà a donar fins ben entrat el segle XVI, ja que sembla decaure el nombre de persones de 1529 a 1532. Per a Sant Andreu, semblen versemblants les dades que presenta el fogatge de 1553, ja que situa la parròquia en uns factibles 140 habitants, 25 més que vint-i-quatre anys enrere.

Gràfic XXXVIII

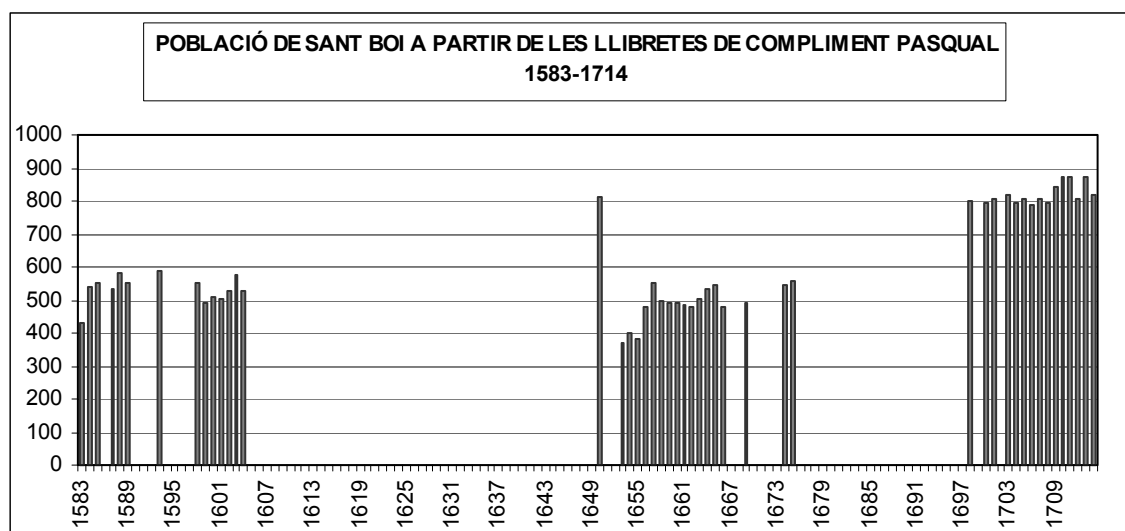

Sant Boi només pot presentar dades del moviment natural per al període de 1626 a 1640. D'aquest interval, s'extreu un creixement positiu de 42 habitants. L'any que presenta un saldo més desfavorable es localitza en el 1636, mentre que l'any anterior, 1635, enregistra el saldo més positiu. La taxa d'increment acumulatiu anual respecte al període 1553-1716 és de 0,29%, molt baixa si s'observa el gràfic de la població a partir del compliment pasqual, ja que es percep un creixement demogràfic força important, a partir de 1700 i respecte a principis de segle XVII. Cal destacar l'augment de població que s'observa a mitjan segle XVII, l'any 1650; encara que més espectacular és la davallada que es percep entre 1650 i 1653 —una caiguda de més del 50% de la població—, segons les xifres de les llibretes de compliment pasqual —Gràfic XXXIX— que han estat buidades per Jaume Codina⁵². La població creix, encara que irregularment, entre 1655 i 1675, però els buits de la sèrie no permeten deduir quin comportament es dona a l'últim quart del segle XVII. El salt quantitatiu es produeix a partir de 1698, quan les xifres es disparen i, gairebé, s'assoleixen els valors de 1650. Es

⁵² FJC, Fons Parròquia Sant Boi de Llobregat.

disposa, a més, d'un noticiari de l'Hospitalet de Llobregat⁵³ de l'any 1682, que atorgaria a Sant Boi una població de 860 individus i al Prat, 432. Entre 1553 i 1682 el creixement absolut de la parròquia seria d'un 30,3%, mentre que de 1682 a 1716 aquest creixement no arribaria al 12%. Sens dubte que aquestes fonts fiscals no demostren l'increment de població observat a les llibretes de compliment pasqual per als primers anys del segle XVIII.

Gràfic XXXIX

A Sant Climent-Viladecans, els períodes que presenten dades del moviment natural són: 1563-85, 1594-1601, 1610-61, 1668-88 i 1693-1714. El saldo vegetatiu és clarament negatiu (-510), destacant, per sobre de tots, els anys crítics de la pandèmia de pesta (1651-52), que presenten un decreixement de -200 individus. A valorar, també, els efectes negatius que tenen sobre el moviment natural la crisi de 1684, les crisis finiseculars del segle XVII i el conflicte de la Guerra de Successió. Per contra, els anys de més creixement de la població es localitzen als biennis 1686-87 i 1699-1700. L'increment acumulatiu anual de la parròquia, entre 1553 i 1716, a diferència del creixement vegetatiu, presenta una taxa força important, del 0,58%, mentre que el creixement absolut assoleix un 46%.

Sant Feliu ofereix un creixement vegetatiu gairebé complet entre 1584 i 1703, amb els buits dels anys 1600 i 1651-52. El saldo resultant és favorable amb 87 persones, tot i les importants davallades de població que la parròquia pateix, especialment, a l'últim vicenni del segle XVI (saldo de -111) i al període crític 1621-31 (saldo de -45).

⁵³ CODINA, JAUME: *El Delta del Llobregat...*, 1971, p. 134-135.

Els anys que presenten un creixement més important es localitzen, sobretot, a la fase de bonança demogràfica de 1653-1704, concretament als anys, 1703, 1700, 1674 i 1686. La taxa d'increment acumulatiu anual se situa entre 1553 i 1714 en un discret 0,2%. El percentatge de creixement absolut que es dona en aquest període estaria al voltant del 37%. Es disposa del noticiari de 1682⁵⁴ que atribueix a Sant Feliu 110 cases, valor que suposaria una població de 550 habitants, aplicant el coeficient multiplicador 5. Si aquestes fonts aportessin unes dades fiables, el creixement absolut entre 1553 i 1682 seria d'un 139%, cosa que no es correspon amb el resultat observat en l'anàlisi del creixement vegetatiu (entre 1584 i 1682 el saldo és favorable, tan sols, en 11 individus). L'augment de 390 persones en cent vint-i-nou anys tampoc pot ser atribuïble a la immigració occitana, ja que entre 1583 i 1679 s'enregistren només 44 marits francesos en aquesta parròquia⁵⁵. Un cop més, sembla que els recomptes fiscals queden desqualificats com a fonts fiables per a la quantificació de la població.

Sant Just presenta una sèrie fracturada del moviment natural en tres trams: 1582-1610, 1623-1636 i 1647-1714. Cal destacar el saldo final, clarament favorable en 291 individus, motivat per la gran quantitat d'anys (80) que registren un saldo positiu. Els anys de més creixement són 1691, 1627, 1675 i 1711. Per contra, els anys que davalla més la població són 1652 i 1706, coincidint amb la conjuntura crítica de mitjan segle XVII i amb la Guerra de Successió. La taxa d'increment acumulatiu anual, entre 1553 i 1716, és d'un 0,32%, mentre que el creixement absolut gira al voltant del 69%. Es disposa, també, del noticiari de 1682⁵⁶ que atribueix a Sant Just 80 cases -400 persones-. El creixement absolut, entre 1553 i 1682, seria del 186% i, entre 1682 i 1716, la població disminuiria en un 41%. Novament, els recomptes fiscals es contradiuen amb els registres parroquials, ja que el creixement vegetatiu entre 1682 i 1714, és positiu en 98 individus.

Santa Coloma de Cervelló presenta una sèrie completa del creixement vegetatiu -tret del període 1638-1645-. El saldo final resulta favorable en 127 habitants, observant un nombre més elevat d'anys amb increment de població que amb disminució. L'any més crític per a la parròquia esdevé 1652 -amb un saldo de -20 persones-, mentre que l'any més favorable és 1616 -amb un augment d'11 individus-. La taxa d'increment acumulatiu anual se situa entre 1553 i 1716 a l'entorn d'un escàs 0,18%, mentre que el creixement absolut seria del 35,4%. D'altra banda, cal destacar que a l'arxiu de Santa Coloma es conserva una llibreta de compliment pasqual que ofereix una completa informació sobre el nombre de persones que prenen la comunió -o no- de cada mas. En el Gràfic XL,

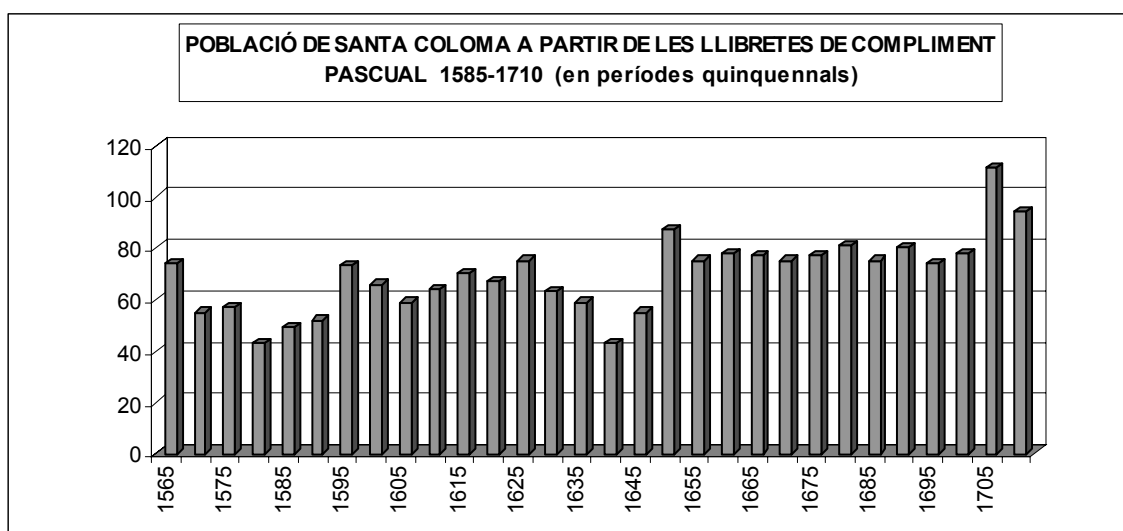
⁵⁴ CODINA, JAUME: *El Delta del Llobregat...*, 1971, p. 134-135.

⁵⁵ GUAL, F. XABIER I MILLÀS, CARLES: "La immigració francesa al Baix Llobregat (segles XVI-XVII)", *Materials del Baix Llobregat*, en premsa.

⁵⁶ CODINA, JAUME: *El Delta del Llobregat...*, 1971, p. 134-135.

s'observa l'evolució quinquennal de la població adulta des de 1565 fins a 1710, a partir d'aquest registre de compliment pasqual. Es pot notar una primera fase de davallada demogràfica, entre 1565 i 1580; un període d'increment intens fins a l'any 1595, quan es recuperen els nivells inicials de 1565; una fase irregular amb alts i baixos que porta la sèrie a assolir els mínims de població en el 1640, moment en què canvia la tendència i passa a créixer fins a 1650; una caiguda i posterior estancament de la tendència fins a 1700, i una darrera fase d'increment de població per arribar als màxims en el 1705. La població adulta d'aquesta parròquia passa de 75 habitants l'any 1565, a 115 l'any 1705, és a dir, una taxa d'increment acumulatiu anual del 0,3%, coincidint amb la comarca, però bastant per sobre del 0,18% que els recomptes fiscals atribuïen al creixement de Santa Coloma.

Gràfic XL

Per acabar, Torrelles presenta una sèrie quasi completa del moviment natural, observant-se dos buits significatius: l'un, a principis del segle XVII i, l'altre, en el primer quinquenni dels anys cinquanta. El saldo vegetatiu és netament positiu, amb un increment de 210 individus. Els anys més favorables són 1589 i 1680, amb un augment de 8 persones cadascun; mentre que esdevenen crítics 1683-84 i 1615, a banda de la importantíssima davallada de població adulta ocasionada per la pesta de 1652, en què moriren 17 cossos —manca el registre dels albat—. La taxa d'increment acumulatiu anual entre 1553 i 1716 és, per a aquesta parròquia, d'un 0,43%. El creixement absolut, en aquest període, assoleix un valor proper al 123%, en consonància amb la tendència favorable recollida en el creixement vegetatiu.